

SUMMARY

S. Sadoenko. Musical and folklore environment as mean to train pre-school children for music activity.

The problem of focusing attention on study of the Ukrainian folk art, especially Ukrainian children music folklore as educative mean of great influence is the main point of article. Ukrainian children music folklore helps to solve a wide range of pedagogical problems connected with personality's formation beginning from the early age.

Key words: music folklore as educative, pre-school children, connected with personality, of the Ukrainian folk art, the Ukrainian children music folklore, musical and aesthetical education, music folklore as educative.

УДК 378.371

Ю. О. Соловйова, Н. О. Шевченко

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ ТА ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДИТЯЧОГО САДКА ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-ВЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА

У статті визначається роль декоративно-вжиткового мистецтва в системі формування особистісних та професійних якостей майбутніх вихователів дитячого садка. Система занять з декоративно-вжиткового мистецтва спрямована на розширення знань про ремісницькі традиції народу, оволодіння практичними вміннями та навичками, виховання таких якостей, як дисциплінованість, спостережливість, увага, естетичне сприйняття, працелюбність та культура праці.

Ключові слова: особистісні та професійні якості, декоративно-вжиткове мистецтво, майбутні вихователі.

Постановка проблеми. Процес формування системи особистісних та професійних якостей є важливим аспектом професійної підготовки майбутнього вихователя, що полягає в розкритті та реалізації особистісного потенціалу студента, його можливостей і здібностей. Особистісні та професійні якості вихователя впливають на характер і результати його діяльності, реалізацію можливостей, здібностей, професійну компетентність. Їх формування сприяє становленню гармонійної особистості, що спирається у своїй діяльності на загальнолюдські моральні цінності та ідеали.

Аналіз актуальних досліджень. Модель спеціаліста (професіограма) розглядається у працях В. Гриньової, В. Сластьоніна, О. Щербакова [2; 6; 10].

Професіограма будується на основі дослідження особистісних та професійних якостей майбутнього педагога, і, як система вимог до фахівця, дозволяє визначити завдання педагогічних навчальних закладів, перелік дисциплін, що підлягають вивченню, забезпечити раціональну побудову навчальних планів і програм. Вона «дає змогу передбачати конкретні шляхи, засоби, операції, критерії професійної підготовки студентів, а також удосконалювати програму формування особистості майбутнього вчителя» [6, 26].

О. Щербаков розробив модель взаємодії між функціями вчителя та найважливішими компонентами його педагогічної майстерності (знаннями та високим рівнем загальної культури, педагогічними вміннями та навичками, професійними якостями особистості) [10, 20].

Професіограма, розроблена В. Сластьоніним, включає такі якості та характеристики особистості вчителя: моральні та ціннісні орієнтації, усвідомлення суспільного обов'язку та громадянської відповідальності, інтерес і любов до дітей, захопленість педагогічною працею, педагогічний такт, комунікабельність, організаторські здібності, спостережливість, педагогічну уяву, цілеспрямованість, наполегливість, справедливість, вимогливість, врівноваженість, самооцінку, професійну працездатність, наукову ерудицію, пізнавальні потреби та інтереси, інтелектуальну активність, почуття нового, готовність до педагогічної самоосвіти [6, 28].

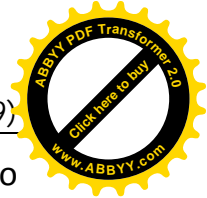
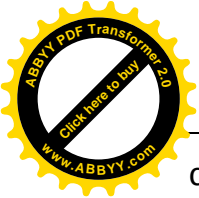
В. Гриньова визначає такі якості та особливості особистості вчителя: професійно-спрямовані параметри (любов до дітей, любов до професії, відданість професії, відповідальність, обов'язок, чесність, тактовність, ввічливість, авторитетність, виваженість, імідж); інтелектуальні параметри (гнучкість, варіативність, самостійність, критичність, продуктивність, ерудиція, гарна пам'ять, дотепність, володіння усною і письмовою мовою); індивідуально-психологічні якості (стриманість, вимогливість, врівноваженість, спостережливість, толерантність, воля, готовність до самовдосконалення); екстравертивні якості (повага до людини, комунікативність, доброзичливість, милосердя, співчуття, справедливість, альтруїзм, емпатійність) [2, 80].

Вищенаведені класифікації розроблені передусім для вчителів середньої школи, але, певною мірою, вони стосуються і майбутніх вихователів. На основі цих класифікацій можна визначити якості особистості майбутнього вихователя, що формуються під час вивчення декоративно-вжиткового мистецтва. Це такі якості, як спостережливість, уява, естетичне сприйняття, працелюбність, дисциплінованість та культура праці.

Мета статті – визначити роль декоративно-вжиткового мистецтва у формуванні особистісних та професійних якостей майбутніх вихователів дитячого садка, розкрити важливості естетичного сприйняття дійсності через засвоєння і осмислення творчої спадщини свого народу.

Виклад основного матеріалу. Система занять з декоративно-вжиткового мистецтва спрямована на розширення знань про ремісницькі традиції народу, процес і послідовність виготовлення виробів, властивості матеріалів, оволодіння практичними вміннями та навичками, виховання культури та естетики праці.

Організація навчання повинна спиратися на принципи науковості,

систематичності й системності, зв'язку навчання з життям. Необхідно сформувати в майбутніх вихователів здатність до естетичного сприйняття різних видів народних ремесел, виробити необхідні уміння і навички.

Студенти повинні усвідомити, що декоративне мистецтво є одним із дієвих засобів морального, трудового і естетичного виховання дошкільників. Завдяки залученню до народного мистецтва можна викликати інтерес до історії та традицій свого краю, бажання оволодіти прийомами виготовлення виробів з різних матеріалів, виховати повагу до результатів людської праці. Ознайомлення з декоративно-вжитковим мистецтвом у системі професійної підготовки майбутніх вихователів дитячого садка створює умови для розвитку таких елементів творчого мислення як уява, фантазія, здатність до створення виразних образів.

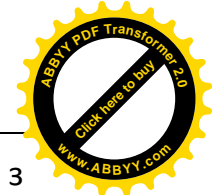
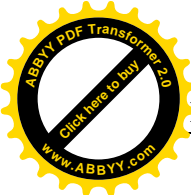
Важливим елементом підготовки до сприйняття студентами образотворчої спадщини є відбір творів народних майстрів. Безпосереднє естетичне почуття, що виникає при сприйманні того чи іншого виробу, впливає на ставлення до національного мистецтва в цілому.

Зацікавленість викликають справді оригінальні твори, що уособлюють найкращі здобутки етнокультури. До них можна віднести твори таких народних майстрів, як П. Власенко, Є. Миронова, Т. Пата, М. Приймаченко, Ф. Панко, І. Сколоздра. Твори цих майстрів характеризуються тонким відчуттям кольору та композиції, у них відбилися естетичні смаки народу, реалії побуту, соціальні мотиви, розуміння явищ навколишнього світу. Тут органічно поєдналося реальне з фантастичним, казка – з правдою життя. Під час спілкування з творами народного мистецтва студенти засвоюють особливості композиційної побудови виробів, особливості ритму, ліній, орнаментів.

Ознайомлення студентів з народними ремеслами включає розгляд таких тематичних напрямів: витинанка, вишивання, розпис, писанкарство, кераміка.

Ознайомлення з витинанкою передбачає вивчення історії виникнення і розвитку цього виду українського декоративно-вжиткового мистецтва, його регіональних особливостей (подільські, подніпровські, прикарпатські витинанки), принципів функціонування витинанок у системі хатнього декору, способів виготовлення, традицій і звичаїв, пов'язаних з ними.

Знайомлячись з вишивкою, студенти вивчають регіональні особливості орнаменту та кольорової гами вишитих виробів, їх використання в обрядових дійствах. Особлива увага приділяється символіці кольору (червоний колір символізує любов, чорний – журбу, блакитний – небо, зелений – трави, жовтий – колоски). Під час вивчення декоративного розпису звертається увага на особливості композиційної побудови, основні орнаментальні мотиви («вазон», килимова композиція, фриз), на практичних заняттях вивчаються прийоми виконання різних видів українського розпису.

Вивчення основ писанкарства передбачає знайомство з найпоширенішими способами виготовлення писанок (крашанки, дряпанки, крапанки, мальованки, восковий розпис), етнорегіональними різновидами орнаментальних композицій, основними мотивами українського писанкарства: Берегиня (стилізоване зображення жіночої фігури, що виконує роль оберегу), дерево життя (символ небесної осі, природи, що постійно відновлюється), сонце (символ світла й життя), хрест (символ Всесвіту, знак чотирьох сторін світу, пір року).

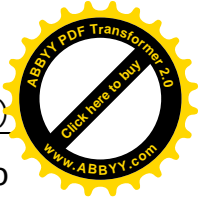
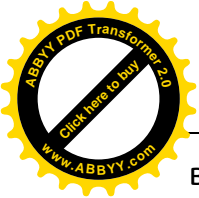
Кераміка (ліплення) є дуже важливим видом декоративно-вжиткового мистецтва у практиці дошкільного закладу, оскільки сприяє розвитку сенсомоторики, дрібних м'язів рук. Знайомство з керамікою включає розгляд регіональних особливостей гончарства (опішнянська, василівська, гуцульська кераміка), опанування способами виготовлення та оздоблення виробів з глини.

Студентам варто пояснити, що загальним поняттям «кераміка» називають майоліку, порцеляну, фаянс, теракоту, що відрізняються між собою складом глини та прийомами художнього оформлення виробів. Майбутні вихователі повинні засвоїти основні прийоми ліплення (відривання, розкочування, сплющування, з'єднування тощо), навчитися ліпити посуд, іграшки за народними мотивами. Вони повинні добре відчувати матеріал, щоб у майбутній роботі з дітьми не виникало ускладнень.

У підготовці майбутніх вихователів до впровадження в навчально-виховний процес дошкільних закладів народних ремесел використовуються різні методи і форми роботи: педагогічні ради, семінари, консультації, практикуми, вивчення мистецтвознавчої літератури, вироблення практичних навичок роботи в різних галузях народного мистецтва. Але найважливішим, на нашу думку, є вивчення інтересів дітей, створення передумов для позитивної мотивації до творчості. Вихователю повинен створити таку атмосферу, яка викликала б інтерес до ремесел, сприяла виникненню бажання навчитися виготовляти красиві речі.

У зв'язку з цим доцільним є організація зустрічей з народними майстрами, оскільки живе спілкування з представниками окремих напрямів українського декоративно-вжиткового мистецтва допомагає краще зрозуміти специфіку їхніх творів, опанувати способи виготовлення тих чи інших виробів. Корисним для студентів також буде відвідання художнього музею, різноманітних виставок та ярмарків народного мистецтва.

Заняття народними ремеслами не повинні обмежуватись стінами навчального закладу. Цікаво викладена інформація спонукає студентів до самостійного пошуку, висунення нових ідей, подальших досліджень у цьому напрямі. Наприклад, викладач, розповідаючи про якийсь вид народного мистецтва, повинен наводити цікаві факти, події, пов'язувати мистецькі

відкриття з історичними реаліями того часу. Історію виникнення окремого ремесла, його розвиток і вдосконалення техніки потрібно пов'язати з розвитком держави загалом, звернути увагу на притаманність кожному регіону України своїх особливостей орнаменту, кольорової гами тощо.

Зокрема, розповідаючи про кераміку як один з найважливіших видів українського декоративно-вжиткового мистецтва, можна приділити увагу гончарству зарубинецької і черняхівської культур, винаходу гончарного круга, розвитку кераміки Київської Русі, творам сучасних народних майстрів-керамістів.

Під час знайомства з вишивкою особливу увагу потрібно звернути на регіональні особливості вишитих виробів, їх використання в обрядових діях. Цікавими є також легенди і повір'я про виникнення писанки.

Важливим елементом практичної підготовки майбутнього вихователя до впровадження в навчально-виховний процес дошкільних закладів народних ремесел є розробка дидактичних ігор, пов'язаних з українським декоративним мистецтвом («Маленькі гончарі», «У керамічній майстерні», «Що таке обереги?», «Ярмарок»). Наприклад, під час гри «Сорочинський ярмарок» діти продають та купують різні вироби, розповідають про них, вихователь спонукає дітей пригадати вірші, прислів'я та приказки про глиняні вироби, писанки, рушники. Велика роль у процесі цілісного сприйняття національних художніх традицій належить фольклору, особливо в умовах сучасного дитячого садка, де все більшої популярності набувають інтегровані заняття. Вихователь повинен вміти органічно поєднувати заняття з декоративно-вжиткового мистецтва з народними піснями, казками, загадками, прислів'ями та приказками. Головним його завданням є створення такого середовища, яке викликало б інтерес до народних ремесел. Зокрема, на заняттях із зображувальної діяльності діти з задоволенням оздоблюють зображення окремих частин одягу і предметів побуту різноманітними візерунками, притаманними українській народній вишивці.

Зацікавленість керамікою виникає завдяки організації виставки різних гончарних виробів: глечиків, куманців, іграшок, інсценування за їх допомогою сюжетів українських народних казок, загадування й відгадування загадок про вироби з глини, створення ігрових ситуацій.

Заняття, яке знайомить дітей з народними ремеслами, може проводитись у кімнаті, стилізованій під стародавнє житло. Наприкінці цього заняття доцільно організувати конкурси на кращий рушник, народний костюм, глиняну іграшку або посуд.

Декоративно-вжиткове мистецтво, національне за змістом, здатне активно впливати на духовний розвиток студента, формування його особистісних та професійних якостей. Під час взаємодії з творами національного мистецтва засвоюється певна інформація, з'являється досвід естетичного сприйняття, чому сприяє універсальність художньої мови творів.

Висновки. Оскільки вихователь є центральною фігурою в дошкільному закладі, то від нього вимагається постійне вдосконалення власних знань, використання досягнень передового педагогічного досвіду, пошук нових форм роботи з дітьми, примноження морально-духовних цінностей, сприяння зв'язку поколінь. Він повинен володіти такими якостями, як спостережливість, уява, естетичне сприйняття, працелюбність, дисциплінованість та культура праці. Усі ці якості успішно формуються на заняттях з декоративно-вжиткового мистецтва. Різні види народного мистецтва по-різному впливають на становлення особистості майбутнього вихователя. Заняття вишиванням сприяє формуванню, перш за все, працелюбності, дисциплінованості, витинанкою – уяви, спостережливості. У комплексі ці заняття сприяють гармонійному розвитку майбутнього вихователя.

Отже, використання декоративно-вжиткового мистецтва у системі професійної підготовки майбутніх вихователів дитячого садка має стати дієвим засобом формування важливих особистісних та професійних якостей, естетичних уявлень та переконань.

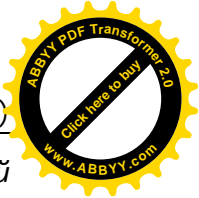
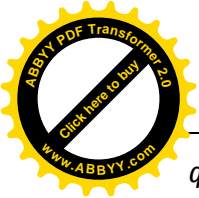
ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільному закладі / Богуш А. М., Лисенко Н.В. – К. : Вища школа, 1994. – 398 с.
2. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти) / Гриньова В. М. – Харків : Основа, 1998. – 300 с.
3. Калуська Л. В. Народні ремесла у дитячому садку / Калуська Л. В. – Харків : Ранок, 2004. – 64 с.
4. Луцан Н. І. Декоративно-прикладне мистецтво та основи дизайну / Луцан Н. І. – К. : Слово, 2009. – 172 с.
5. Скуратівський В. Т. Писанка тисяча років тому / В. Т.Скуратівський // Україна. – 1992. – № 26. – С. 16–17.
6. Слостенин В.А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки / Слостенин В.А. – М.: Просвещение, 1976. – 160 с.
7. Станкевич М. Є. Українські витинанки / Станкевич М. Є. – К. : Наук. Думка, 1986. – 123 с.
8. Тищенко О.Р. Історія декоративно-прикладного мистецтва України (XIII – XVIII ст.) / Тищенко О.Р. – К.: Либідь, 1992. – 189 с.
9. Халезова Н. Б. Декоративная лепка в детском саду / Халезова Н. Б. – М. : ТЦ Сфера, 2005. – 112 с.
10. Щербаков А.И. Психолого-педагогическая подготовка учителя-воспитателя и пути ее оптимизации в высшей школе / Щербаков А.И. // Проблемы совершенствования системы психолого-педагогической подготовки учителя / Межвуз. сб. научн. трудов. – Л.: ЛГПИ, 1980. – С. 3–46.

РЕЗЮМЕ

Ю.А. Соловьева, Н. А. Шевченко. Формирование личностных и профессиональных качеств будущих воспитателей детского сада средствами декоративно-прикладного искусства.

В статье определяется роль декоративно-прикладного искусства в системе

формирования личностных и профессиональных качеств будущих воспитателей детского сада. Система занятий по декоративно-прикладному искусству направлена на расширение знаний о ремесленных традициях народа, овладение практическими умениями и навыками, воспитание таких качеств, как дисциплинированность, наблюдательность, воображение, эстетическое восприятие, трудолюбие и культура труда.

Ключевые слова: *личностные и профессиональные качества, декоративно-прикладное искусство, будущие воспитатели.*

SUMMARY

Yu. Solovyova, N. Shevtshenko. The forming of future teacher's personality and professional qualities by means of decorative applied art.

In the article is determined the part of the decorative applied art in the system of the forming of future teacher's personality and professional qualities. The system of decorative applied art studies is directed to enlarge the knowledge about the trade traditions of the people, mastery of practical skill and habits, education of such qualities as discipline, power of observation, imagination, capacity for work and work culture.

Keywords: *personality and professional qualities, decorative applied art, future teacher's.*

УДК 371.315.6:51

Л. В. Тихенко

Сумський обласний центр позашкільної освіти
та роботи з талановитою молоддю

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ У ПОЗАШКІЛЬНОМУ МІКРОСОЦІУМІ

У статті розкрито значення декоративно-ужиткового мистецтва у вихованні духовно багатой особистості, а також наголошено на значенні цього виду мистецтва для розвитку творчих здібностей вихованців позашкільних навчальних закладів.

Ключові слова: *духовно багата особистість, декоративно-ужиткове мистецтво, творчі здібності, позашкільний навчально-виховний мікросоціум.*

Постановка проблеми. Сучасні соціокультурні процеси, що відбуваються в Україні в контексті європейської та світової інтеграції, ґрунтуються на багатовікових вітчизняних традиціях і зорієнтовані на загальнолюдські фундаментальні демократичні цінності. Вони зумовлюють необхідність переосмислення концептуальних засад виховання дітей та учнівської молоді. Відтак, освіта має забезпечити реалізацію комплексу культуротворчих функцій, використовуючи мистецьку спадщину з метою передачі школярам ціннісного ставлення до світу.

Розвиток особистості органічно пов'язаний із засвоєнням соціальних цінностей та ідей людства, формуванням духовності. Мистецтво комплексно впливає на розум і душу, розвиває цілісну творчу особистість.

Одним із важливих засобів формування особистості дитини, що